

CATALUNYA I LA SOCIETAT DE NACIONS

Francesc Maspons i Anglasell i la Societat de Nacions

José Manuel Garcia Izquierdo

Il·lustració: [Jesús Galdón](#)

Una de les constants al llarg de la vida de Francesc Maspons i Anglasell (1872-1966) serà el seu europeisme i el seu profund coneixement del dret internacional. Nascut el 22 de juliol de 1872 al barceloní barri del Raval, al carrer d'en Xuclà, 17; era fill de Francesc Maspons i Labrós i de Pilar Anglasell i Buxeres, dues famílies adherides a la Renaixença més primerenca. La nissaga, fortament arrelada al municipi de Bigues (Vallès Oriental) des del segle XII i tradicionalment dedicada al món de les lleis i la fe pública, representa un catalanisme romàntic de caire rural a on el camp esdevé símbol de les essències del país, de la puresa lingüística, dels costums més significatius i del dret propi, eixos principals de la biografia de Maspons i Anglasell. El seu pare, Francesc Maspons i Labrós; la seva tieta, Pilar Maspons -més coneguda com a Maria de Bell-lloch-, i el seu oncle, Francesc Pelai Briz, conformen un equip de treball estimulat per Briz dedicat a la recerca en el camp de la cultura tradicional. Francesc Pelai Briz recull cançons i endevinalles mentre que els germans Maspons i Labrós s'encarreguen de les rondalles, els jocs, les tradicions i els costums en un moment en què aquest àmbit era pràcticament verge. Cadascun d'ells destacaria per la profusió d'obres literàries publicades tant en prosa com en vers a banda de la seva participació a les primeres edicions dels Jocs Florals i de la intensa activitat desenvolupada en la incipient premsa catalanista de l'època, on Briz adopta un paper preponderant amb la direcció de revistes com *La Gramalla*, *Calendari català* i *Lo Gay Saber*,

considerades com els primers òrgans periodístics de la Renaixença. Maspons i Labrós, a més, pren part activament a les assemblees de la Unió Catalanista de Reus, el 1893, i d'Olot, el 1895.

La seva família, on cal afegir el germà bessó del seu pare, Marià, conegut per ser el portaveu del Memorial de Greuges que el catalanisme adreçà al rei Alfons XII, mantindrà una constant relació i correspondència epistolar amb figures d'arreu d'Europa, pràctica que influirà decisivament en la conscienciació de Maspons i Anglasesell sobre la necessitat de mantenir vincles Catalunya enfora a l'hora d'internacionalitzar el plet català, sobretot en una època on començaran a articular-se les primeres institucions amb voluntat supraestatal [1].

L'objectiu de la seva acció exterior tindrà com a finalitat legitimar les reivindicacions nacionals catalanes mitjançant el suport de la jurisprudència europea i internacional, tal com recollirà a nombrosos escrits, especialment a la revista *La Paraula Cristiana* [2]. Interessat, doncs, de ben jove, per la internacionalització de les demandes de Catalunya, Maspons inicia les activitats del catalanisme a prop de la Societat de Nacions el 1926, amb la intenció de portar el cas català al Congrés Europeu de les Nacionalitats Minoritàries.

Els congressos de minories nacionals, vinculats a la Societat de Nacions i que es van celebrar entre 1925 i 1936, van néixer arran d'un projecte de llei del parlament d'Estònia sobre autonomia de les minories, aprovat el 5 de febrer de 1925 i que Ewald Ammende, estonià de la minoria alemanya del país, va voler estendre a la resta d'Europa. Aparador idoni per a les reivindicacions de Catalunya, una delegació catalana va prendre part de la segona edició d'aquest congrés, que va tenir lloc a Ginebra del 24 al 27 d'agost de 1926. Hi consten com a delegats oficials Maspons, el polític Joan Casanovas i el periodista Josep Pla. També hi prenen part, en diferents edicions, Joan Estelrich, Ferran Valls, Lluís Nicolau d'Olwer i Rafel Campalans. Segons els criteris establerts per l'organització, els integrants de la delegació catalana havien de palesar que la majoria socials del país estava d'acord a formar-ne part del congrés mitjançant la incorporació de totes les sensibilitats polítiques existents al seu si, excepte les partidàries de la violència; condicionant, però, que no suposarà cap entrebanc per a Maspons atès que, de fet, la transversalitat serà una de les seves màximes dins la participació catalana als congressos de minories nacionals, fent coincidir des de figures troncats del conservadorisme català com Estelrich o Valls i Taberner, a dirigents de la Unió Socialista de Catalunya com Campalans i Manuel Serra i Moret.

Aparador idoni per a les reivindicacions de Catalunya, una delegació catalana va prendre part de la segona edició dels congressos de minories nacionals, vinculats a la Societat de Nacions

A la seva primera participació, Catalunya obté un lloc al comitè executiu permanent i una

vicepresidència en ser l'única minoria llatina present, càrrec que ocupa Maspons. Per a Maspons, la participació catalana als congressos representava un triomf de l'acció unitària dels partits polítics que tant havia preconitzat des d'etapes força primerenques, com en els seus articles a *La Veu de Catalunya* de la primera dècada del segle XX [3], atès que hi prendrien part representants de la majoria de les principals formacions existents a Catalunya [4]. La unió política, segons recordaria el mateix Maspons, seria més palesa durant la dictadura de Primo de Rivera, el qual era contrari a la participació de Catalunya als congressos de minories nacionals i que, fins i tot, mobilitzaria la diplomàcia espanyola al Consell de la Societat de Nacions per evitar la seva presència o, si més no, negar el fet català [5].

Programari de l'acció exterior catalana

Lluny de voler adoptar un paper essencialment representatiu, la seva primera experiència a Suïssa portarà Maspons a pronunciar una destacada conferència a Reus la nit del 3 de desembre, titulada *Els drets de ciutadania i la Societat de Nacions*, que després es publicarà en format d'opuscle [6]. El seu contingut aplega les línies mestres de la seva acció exterior esdevenint una sort de programari intel·lectual.

En aquest opuscle, l'autor remarca que la fi de la I Guerra Mundial va portar els estats a establir una sèrie de fronteres que no s'ajustaven a raons naturals de caràcter ètnic, lingüístic o cultural. Maspons també alerta sobre la preponderància demogràfica i social de les minories en els seus territoris històrics en entendre que no es tracta d'elements dispersos que viuen isolats els uns dels altres, sinó d'agrupaments majoritaris en territoris determinats, dels quals acostumen a ser majoritaris nacionalment titulars: "És a dir, no és qüestió dels nord-americans, per exemple, o dels russos que hi hagi a Bèlgica, sinó, per exemple, dels sòrbics de la Lusàcia, que hi ha dins l'actual Alemanya, que ni de raça ni de llengua són germànics, i són, a més, catòlics dins un país protestant, i viuen agrupats en un territori en què moralment hi predominen; o dels eslovens que han quedat convertits en italians, que ni són d'ascendència italiana ni tenen l'italià per llengua pròpia, ni s'han mogut del seu terror pairal, sinó que se l'han vist envaït per les conveniències polítiques, d'altra nació més forta".

El jurista apunta que l'ànima d'aquestes minories no és la nacional de l'estat i, en conseqüència, això dificulta les conveniències polítiques de les parts implicades. Maspons avisa que la relació d'aquests grups d'orígens diversos sol ser força difícil, arribant a generar conflictes de difícil solució. La voluntat dels estats sovint passa pel menysteniment de les minories o per una acció política amb clara vocació uniformitzadora, de manera que, al seu entendre, alguns grups se senten amb la necessitat de buscar alternatives, sovint, al marge de la legalitat establerta.

Per a Maspons, tanmateix, el parlamentarisme permet fixar els principals problemes de les minories nacionals: el de ciutadania, entès en el sentit jurídic de la nacionalitat que té l'individu segons les lleis; el de la llengua i la cultura; i el de la regulació de les relacions de contacte entre l'estat i l'agrupament nacional inclòs al territori. Maspons entén que els

estats afronten aquests punts en funció del grau d'absolutisme que impregna la seva ideologia i que la missió primera de l'Estat hauria de ser la de garantir a l'home el seu benestar i no la seva submissió.

Seguidament, el jurista relata els tres punts bàsics exigits pel congrés de minories nacionals per tal de formar-ne part: tenir una densitat prou significativa com per encarnar una consciència nacional, acceptar que no es tractin qüestions específiques d'una minoria concreta en relació amb l'Estat en el qual es troba inclòs i que es desenvolupin qüestions d'àmbit més genèric que puguin abastar el conjunt dels integrants, i renunciar a la violència per assolir els seus objectius. Malgrat que per a Maspons la majoria de nacions minoritàries europees només pretenen que es respectin jurídicament els seus drets i que s'evitin abusos, l'autor alerta que la persistència en l'enfrontament pot empènyer a resolucions independentistes i que el separatisme, per se, no és ni millor ni pitjor que l'opció contrària; es tracta, doncs, d'analitzar si la conveniència aconsella seguir junts o recórrer diferents camins.

L'Associació Internacional per l'Estudi dels Drets de les Minories de La Haia

La projecció internacional de Maspons viurà un nou impuls el darrer trimestre de 1929. Justament el mes de setembre, i a redós de la Societat de Nacions, neix a La Haia la Societat Internacional per a l'Estudi del Dret de les Minories, de la qual serà nomenat president del seu comitè executiu [7]. La societat es marca com a objectiu principal fixar la terminologia jurídica de les principals concepcions del dret públic [8], començant pels de *nació* i *estat*, que poden ser entesos de formes diferents en funció de la història, la política, la tradició i, fins i tot, les llengües dels diferents pobles europeus.

El 1931, en virtut del seu càrrec, i de resultes de la proclamació de la República i del seu prestigi internacional, Maspons envia un telegrama a l'Associació Internacional de La Haia amb l'objectiu de tranquil·litzar la comunitat internacional comunicant textualment: "Prego que tinguin la seguretat que tant la vida del país com els serveis públics i privats estan absolutament normalitzats a Catalunya com a tota Espanya i només hi ha febre de treball" [9]. Mica en mica, però, el seu desencís amb les noves autoritats es farà patent ben d'hora i la confiança en una resolució ràpida i generosa en la línia de les seves reivindicacions anirà sent substituïda pels recels i la desil·lusió [10].

Per a Maspons, la participació catalana als congressos representava un triomf de l'acció unitària dels partits polítics que tant havia preconitzat des d'etapes força primerenques

Així, durant la IX Festa dels Sòkols celebrada a Praga l'estiu de 1932 -una activitat gimnàstica i cultura lligada al renaixement nacional txec i inspiradora directa dels falcons

catalans-, l'ambaixada espanyola va pressionar perquè els representants de la delegació de Catalunya no poguessin desfil·lar amb la Senyera. Maspons, que havia de desplaçar-se a Viena per al Congrés de Minories Nacionals celebrat aquell any, havia estat convidat a viatjar de passada a Praga i conèixer el president de Txecoslovàquia. Mentre Maspons esperava en un hotel abans de visitar prèviament a l'ambaixador espanyol, en una taula del costat van seure uns delegats espanyols que, segons afirma, es van dedicar a insultar Catalunya i els catalans. En conseqüència, Maspons es va negar a reunir-se amb l'ambaixador espanyol i va decidir marxar directament a Viena [11].

Fi dels congressos de minories nacionals

La participació de Catalunya al Congrés de Nacionalitats Minoritàries d'Europa anirà esllanguint-se progressivament atès que, un cop proclamada la República, el partit hegemònic al país, Esquerra Republicana de Catalunya, no mostrarà gaire interès en prosseguir amb les seves activitats. Per la seva banda, el catalanisme conservador alentirà el seu entusiasme inicial davant la nova realitat política, que li permet influir directament sobre la diplomàcia exterior estatal, fins al punt que Joan Estelrich, el gran valedor de la participació catalana als congressos de minories nacionals, arribarà a assistir el 1935 com a delegat espanyol a l'Assemblea de la Societat de Nacions [12].

L'esclat de la Guerra Civil Espanyola el 1936 i la posterior dictadura franquista condicionarien l'activitat en el plànol internacional de Maspons, malgrat que no l'erradicaria del tot. A la fi del conflicte, i superat l'expedient de depuració a què serà sotmès, Maspons centrarà la seva activitat en tres grans eixos: les primeres manifestacions de caire cultural de resistència al franquisme i la creació literària, sempre en català; la participació a les comissions de compilació del dret català; i el seu activisme en la denúncia de la dictadura, també portes enfora. Així, tot i la seva edat, fregant la setantena un cop acaba la guerra, viatjarà a l'exterior i es reunirà amb figures de l'exili incòmodes per al règim, com el mateix Dr. Carles Cardó, a qui també acompanyarà quan torni esporàdicament a Catalunya de forma més o menys tolerada. De la mateixa manera, publicarà articles a revistes de l'interior i de l'exili sobre política internacional, com *Occident*, on hi reflexiona sobre la voluntat de les principals nacions europees de constituir una unitat política que enforteixi les relacions diplomàtiques i eviti l'esclat de nous conflictes bèl·lics [13]; pronunciarà conferències a favor d'una unió política continental prenent com a punt de partida la CECA (Comunitat Europea del Carbó i l'Acer) [14] i signarà manifestos i cartes juntament amb altres escriptors i intel·lectuals a publicacions estrangeres i clandestines denunciant la repressió contra la llengua, l'ensenyament i la cultura catalanes [15].

Els seus anys de dedicació i esforç en la internacionalització del plet català, ja sigui des de la l'activisme jurídic, literari i intel·lectual, o bé presidint la delegació catalana del Congrés de Minories Nacionals i ocupant una de les vicepresidències del seu comitè executiu, tindran un reconeixement explícit per part del Patronat Català Pro Europa, que el 1987 creà el Premi Maspons i Anglasell per a tesis doctorals relacionades amb la Unió Europea. Una trajectòria intensa i no sempre suficientment coneguda d'un activista de qui enguany

es commemora el 150è aniversari del seu naixement.

REFERÈNCIES

- 1 — Conservador il·lustrat –parlava cinc idiomes: català, castellà, francès, italià i alemany-, Marià Maspons i Labrós va viatjar a Alemanya per recorre els seus estats, tot percebent una organització territorial fonamentada en una estructura confederal monàrquica. Tanmateix, discrepà de la uniformitat del model germànic i s’atansà al dret anglès encarnat per William Blackstone, que esdevé el seu jurista de capçalera, i a un particularisme jurídic que variava de regió a regió, de comarca a comarca i, fins i tot en alguns casos, de ciutat a ciutat. Tot plegat, elements troncats en el corpus ideològic del seu nebot.
- 2 — Maspons i Anglasesell, Francesc (2016). *Els catalans a Ginebra. La reivindicació de Catalunya al món*. Valls: Cossetània edicions.
- 3 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1909). *La Veu de Catalunya*. «L’actitud del comitè». 3.601, 29 d’abril de 1909, pàgina 1.
- 4 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1930). *Diari de Vic*. «Els catalans a Ginebra. Els congressos minoritaris». 96, 28 d’agost de 1930, pàgina 1.
- 5 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1930). *Diari de Vic*. «Els catalans a Ginebra. Durant la dictadura». 97, divendres 29 d’agost de 1930, pàgina 1.
- 6 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1927). *Els drets de ciutadania i la Societat de Nacions*. Reus: Ed. Navàs.
- 7 — Fons Nicolau d’Olwer ubicat a la Biblioteca de l’Abadia de Montserrat. Carta de Francesc Maspons a Nicolau d’Olwer, datada a Bigues i la Garriga el 14 de setembre de 1929.
- 8 — *La Publicitat*. 19 de setembre de 1929, pàgina 4.
- 9 — *La Vanguardia*. 21 d’abril de 1931, pàgina 30.
- 10 — D’Olwer, Lluís Nicolau (2007). *Democràcia contra dictadura: escrits polítics, 1915-1969*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- 11 — *Nosaltres Sols!* 118, 1 de juliol de 1933, pàgina 4.
- 12 — Núñez Seixas, Xosé M (1995). *¿Protodiplomacia exterior o ilusiones ópticas? El nacionalismo vasco, el contexto internacional y el congreso de nacionalidades europeas (1914-1937)*. Cuadernos de Sección. Historia-Geografía 23. Donostia, 1995, pàgines 243-275.
- 13 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1949). *Occident*. «Dues conferències internacionals». 1, maig de 1949, pàgines 5-11. L’article havia d’aparèixer inicialment a la revista *Antologia* un any abans, però fou prohibida per la policia.
- 14 — Maspons i Anglasesell, Francesc (1949). *La unitat europea*. Franciscàlia, 22 de gener de 1960
- 15 — *Horitzons*, de Mèxic. 1, 1 d’octubre de 1960, pàgines 67-68.

José Manuel García Izquierdo

José Manuel García Izquierdo és periodista i vicepresident del Grup d'Estudis Cubellencs *Amics del Castell*. Doctor en Periodisme, Màster en Reporterisme i Periodisme avançat i llicenciat en Periodisme i Filologia Hispànica, ha publicat diversos treballs sobre història local, principalment als anuaris de l'entitat i als programes de la Festa Major de Cubelles. La seva darrera aportació és *Dosos amunt! El fet casteller a Cubelles* (2021). També és autor del llibre *Els catalans a Ginebra. La reivindicació de Catalunya al món: Francesc Maspons i Anglasell*, publicat per Cossetània Edicions i l'Ajuntament de Bigues i Riells i actualment prepara una biografia de Francesc Maspons i Anlgasell amb motiu del 150è del seu naixement, el juliol de 2022. Tècnic del departament de comunicació del Consorci Localret, anteriorment havia estat coordinador dels departaments d'Alcaldia i Comunicació de l'Ajuntament de Cubelles, i havia treballat a Ràdio Cubelles, RTV El Vendrell, Urbe TV, *Diari de Vilanova*, *L'Hora del Garraf*, Canal Blau, Ser Menorca i TV3, entre d'altres.